

## Foråret 2021

# GENFORENINGEN 1920, PÅSKEKRISEN OG FOLKENES SELVBESTEMMELSESRRET



Kaare R. Skou

Uffe Østergaard

**Gennem to foredrag redegøres der for nærmere for påskekrisen, dens baggrund, forløb og konsekvenser, men derudover ser på, hvordan det vigtige politiske grundlag for genforeningen omkring udfoldelsen af folkenes selvbestemmelsesret i forbindelse med en fredelig løsning af grænsekonflikter tegner sig i dagens Europa.**

### Program – Mandag d. 29. marts 2021:

#### 101- års dagen for kupforsøget:

St. Auditorium, Roskilde Universitet, Bg. 1,  
Universitetsvej 1, 4000 Roskilde

#### Kl. 16.00-16.15: Velkomst

**Kl. 16.15 – 17.30. Kaare R. Skou:**

#### [Genforeningen og Påskekrisen.](#)

**17.30 - 17.45. Pause**

**17.45 - 19.00. Uffe Østergaard:**

#### [Genforeningen og Folkenes selvbestemmelsesret](#)

**Kl. 19.00 – 20.00. Let servering i Foyeen/kantinen**

**20.00 – 21.00. Diskussion.**

**Ordstyrer: Claus Bryld**

**Pris: 170 kr. incl. en let servering**

Tilmelding på [www.skjoldfolkeuni.dk](http://www.skjoldfolkeuni.dk).

### Baggrund:

Genforeningen i 1920 fejres i år over hele landet som den begivenhed, der som følge af Tysklands tab af verdenskrigen bragte Sønderjylland tilbage til Danmark. Siden nederlaget i 1864 var alle Danmarks udenrigspolitiske bestræbelser gået i retning af at genvinde det tabte land. Vi tilbød tyskerne Dansk Vestindien i bytte, nationalkonservative kredse ville inddrage os på fransk side i den fransk-tyske krig i 1870. Politikken og ikke mindst millioner af menneskers lidelser under 1. Verdenskrig radikaliserede såvel konservatismen som venstrefløjen. Målet var man enige om: Genforeningen, men midlerne splittede. I situationen kom det som en gave, at USA på det tidspunkt havde noget så sjældent som en idealistisk præsident, der blandt andet var optaget af folkenes selvbestemmelsesret.

Et stort flertal i Rigsdagen så heri chancen for genforeningen, selv om vi havde ført en neutralitetspolitik under krigen og ikke havde et naturligt krav på at blive tilgodeset ved fredsforhandlingerne i Versailles.

Den radikale statsminister C.Th. Zahle, spillede Danmarks kort, i begyndelsen støttet af oppositionslederen, J.C. Christensen, der havde været Venstres store politiker gennem den seneste snes år. De gjorde det så godt de kunne, men var under konstant pres fra en radikaliseret højrenationalisme og en revolutionsorienteret venstrefløj i arbejderbevægelsen.

Regeringen holdt fast i princippet om folkenes selvbestemmelsesret konstateret ved en folkeafstemning i Slesvig. Bl.a. blev søværnets krydser Valkyrien i efteråret 1919 sendt til Alexandria, Malta og Gibraltar for at hente sønderjyske og slesvigske borgere hjem fra allierede krigsfangelejre i Nordafrika for at de kunne stemme om Genforeningen. Valkyriens kommandør Kiær ville efter hjemkomsten ikke deltage i festlighederne, da han mente, at *"Resultatet ca. 50 danske stemmer af 165 hjemførte personer nærmest hørte hjemme i et sørgespil"*.

Påskekrisen opstod, da J.C. Christensen af grunde, der ikke havde med sagen at gøre (en ny valglov), valgte at støtte den radikaliserede nationalkonservatisme, og kong Christian d. X mandag d. 29. marts 1920 afskedigede Statsminister Zahle, på trods af, at han havde et flertal bag sig i Folketinget. Dette nationale højre ville især holde fast i Flensborg, der godt nok havde haft dansk flertal ved valget i 1867, men langt fra kunne mønstre det i februar 1920.

## Foråret 2021



I sensommeren 1919 sendte regeringen Zahle søværnets krydser Valkyrien, der som skoleskib egentlig var på kadettogt til Madeira, videre til Middelhavet for at hente mindst 125 både dansk- og tysksindede sønderjyder/slesvigere hjem fra krigsfangelejr i Nordafrika, så de kunne deltage i afstemningen om Genforeningen. Betingelsen for at man kunne komme med skibet var, at man var født i Sønderjylland/Slesvig. 165 tidligere krigsfanger blev hjembragt, så med en besætning på 250 personer var skibet fyldt til bristepunktet efter hjemrejsen fra Gibraltar. Men alt forløb roligt og i mindelighed efter at kaptajn Kiær havde gjort det klart, at ingen ville blive behandlet som krigsfanger. Yderligere 135 sønderjyske krigsfanger blev senere i 1919 bragt hjem fra Bretagne.



Den anspændte og generelt radikaliserede politiske situation efter 1. verdenskrig viste sig også på Valkyrien. På vej til Madeira lastede Valkyrien kul i Leith. En strejke blandt havnearbejderne gjorde, at de menige matroser nægtede at agere skruebrækkere ved lastningen, så kadetterne blev sat til det hårde lastearbejde. Her ses en gruppe af kadetterne på skibet. . Nederst med korslagte ben sidder prins Frederik, der først overtog roret efter sin far, Christian d. X, i 1947. Forestillingerne om Folkenes Selvbestemmelsesret blev i høj grad gødet af erfaringerne fra 1. verdenskrig.

## Foråret 2021

Mandag d. 29. marts 2021, 16.15-17.30:  
Kaare R. Skou: [Genforeningen og Påskekrisen.](#)



*Kaare R. Skou er journalist og tidligere politisk redaktør på TV2 Nyhederne. Bor i Lejre.*

Mandag d. 29. marts 2021, 17.45-19.00: Uffe Østergaard: [Genforeningen og Folkenes selvbestemmelsesret](#)



*Uffe Østergaard er historiker og professor emeritus fra CBS. Bor i Hobro*

Lige fra den 30. oktober 1864, hvor ambassadør Georg Quaade i det østrigske udenrigsministerium på Ballhausplatz i Wien på Danmarks vegne skrev under på fredsbetingelserne efter krigen og frem til genforeningen i 1920, havde dansk udenrigspolitik kun ét mål: at få Slesvig tilbage til riget. De danske forslag var fantasifulde. Vi førte en balanceret neutralitetspolitik – ikke så meget balanceret mellem stormagterne, som balanceret mellem skiftende regeringer og folkestemningen. Det er denne særprægede politik, første del af foredraget handler om: Realisme over for nationalkonservative drømme. Anden del handler om de uger i 1920, da heldet var med Danmark takket være noget så sjældent som en idealistisk amerikansk præsident. Igen var nationalkonservative kræfter ved at forpurre det hele. Kræfter, der i påsken gjorde Christian 10. til enevældig i 27½ time. Bag kupforsøget, som det faktisk var, stod en fransk forfatter til katolske martyrdramaer og chefen for Forsvarets Efterretningstjeneste.

Med Brexit og de mange andre øgede spændinger mellem de europæiske nationer er nationale strømninger og tilhørende grænsekonflikter igen blusset op i Europa. Hvad kan vi i den forbindelse lære af Genforeningen i 1920?

Uffe Østergaard har i tilknytning til sine mange studier af Europas moderne historie også interesseret sig for, om der kunne drages paralleller fra Genforeningen til de mange nye grænsekonflikter, som truer freden i det moderne Europa. Og han har undret sig over, hvorfor man ikke har gennemført – eller accepteret gennemførelsen af – eller blot foreslået at gennemføre folkeafstemninger om national tilknytning i Ex-Jugoslavien, Ukraine, eller på Krim?



Foråret 2021

# Folkeuniversitet Skjoldungernes land

## - En ny type folkeuniversitet



Danske folkeuniversiteter er lokalt/kommunalt forankrede institutioner for folkeoplysning. I forlængelse af denne tradition ønsker Folkeuniversitet Skjoldungernes Land at fremme den lokale forankring i de problemstillinger, der tages op i Folkeuniversitetet. Med oprettelsen af Nationalpark Skjoldungernes land i 2015 er indledt en proces omkring udviklingen af lokalsamfundet, der indebærer store muligheder – men også udfordringer – for udviklingen af natur, landskab, kultur, rekreation, turisme og bæredygtighed. Det har ikke bare betydning for nationalparken, men også for resten af de tre kommuner – Lejre, Roskilde og Frederikssund - som parken ligger i.

Det nye folkeuniversitet ser det som sin fornemste opgave at bistå lokalbefolkningen i udbredelsen af viden om de lokale natur- og kulturværdier, og diskussion af hvordan de kan styrkes i den fremtidige udvikling af parken og kommunerne. Hvordan samler vi viden og bedre opmærksomhed omkring vores natur- og kulturværdier? Hvordan skaber vi mere, og mere sammenhængende natur inden for nationalparken? Hvordan skaber vi forståelse for og praktiske løsninger på konflikter mellem ønsker om styrkelse af lokal biodiversitet, ønsker om at bistå med lokal omstilling mod bæredygtighed, og ønsker om 'business as usual'? Der er et utal af lokale problemstillinger, der har betydning for vores fælles fremtid, og derfor med fordel vil kunne tages op i et folkeuniversitetsregi.

Men der vil også være mange problemstillinger af mere generel karakter, som det vil være relevant for os at tage op. Og klassiske folkeuniversitetstemaer – som f.eks. om Genforeningen 1920 – vil bestemt også finde plads i vores virksomhed.

Jesper Brandt, Formand

Mogens Petersen, Næstformand

Christian Fjeldsted Andersen, Kasserer

### **Aktuelle programserier for Folkeuniversitet Skjoldungernes Land:**

**Kirkegårdsmiljøer i Nationalpark Skjoldungernes land:** Tre søndage 27. september – 1. november

**Martin A. Hansen og Gudernes stræde:** Lørdag d. 7 november 2020 og lørdag d. 8 maj 2021

**Hesteofringen før og efter – heldagstur fra Roskilde.** Lørdag d. 30. januar 2021

**Traditionel dans og musik på Roskilde/Lejre-egnen:** Tre mandage: 22. februar, 8. og 22. marts 2021

**Sct. Hans områdets historie, natur og fremtid.** Seks onsdage 17. marts – 28. april 2021

**Genforeningen, påskekrisen og folkenes selvbestemmelsesret:** Mandag d. 29. marts 2021

**Forårets komme i Nationalpark Skjoldungernes Land:** Seks tirsdage 13. april – 18. maj 2021 + seks tur-arr.

**Vandrende diskussioner om skovenes fremtid:** Tre søndage 19. september – 17. oktober 2021

Tilmelding til enkeltdagsaktiviteter koster mellem 80 og 175 kr.

Der gives rabat ved tilmelding til hele programserier, der koster fra 150-450 kr.

Du kan betale både med kort og mobilpay. Mere information, pjecer samt tilmelding på [www.skjoldfolkeuni.dk](http://www.skjoldfolkeuni.dk)

**Folkeuniversitet Skjoldungernes Land**